

Verksamhetsplan 2023 för Biosfärenheten

I **Vattenriket**
KRISTIANSTAD • BIOSPHERE RESERVE

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike omfattar i stort sett hela Kristianstads kommun. Här finns nästan alla svenska naturtyper i ett landskap som präglats av människan genom tiderna. Mitt i biosfärområdet ligger naturum Vattenriket.

Den mäktiga Helge å flyter tvärs igenom landskapet och fångar upp små vattendrag från åsarna och slätten. Här och var buktar den ut i Araslövssjön och Hammarsjön innan den når Hanöbukten. Ån kantas av våtmarker och strandängar. Men Vattenriket är inte bara vått, här finns både lummiga ädellövskogar och torra sandiga odlingsmarker.

Den omväxlande naturen ger många olika miljöer för djur och växter att leva i. Vattenriket är ovanligt artrikt och en riktig hot spot för hotade arter. Området täcker mindre än två promille av Sveriges yta, men på denna lilla plätt lever hela 20 procent av landets hotade arter!

Kristianstads kommun har åtagit sig att verka för att Vattenriket ska vara ett bra hem åt både natur och människor. I olika projekt hjälper biosfärkontoret djur och växter att leva vidare, samtidigt som människor får möjlighet att ta del av naturens nyttor utan att förstöra dem. För att kunna göra det behöver vi lära mer om landskapet och naturen. En del i arbetet är att ta fram och sprida ny kunskap. Biosfärkontoret inventerar, ger ut rapporter, samarbetar med forskare och håller konferenser.

Tillsammans med föreningar, företag och markägare tas hållbara lösningar fram för att både bevara och nyttja landskapets värden. Vi anlägger våtmarker och rör om i sanden. Många arter och välfungerande ekosystem gör att vi klarar klimatförändringar och andra utmaningar bättre.

Genom att hjälpa människor att uppleva naturen får vi fler med på tåget. Vi har 22 besöksplatser med fågeltorn, stigar och utemuseer. Naturum Vattenriket är kronan på verket med utställning, möteslokal och restaurang. Här berättar vi hur biosfärområdet fungerar och visar vägen ut i Vattenriket.

Vi kallar arbetet för biosfärbete. Glädjande nog ser vi goda resultat! Vid besöksplats Pulken samsas tranor, skådare och lantbrukare. Malen simmar åter i Helge å och uttern fiskar utanför naturum. I dag ses områdets våtmarker inte längre som vattensjuka utan vattenrika. Ett kvitto på en ny attityd till hur vi kan använda naturens resurser!

Biosfärbetet 2023

Ett nytt handlingsprogram för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike, perioden 2021-2025, antogs 2021. Verksamheten är koncentrerad till fem fokusområden som genomsyrar arbetet:

- Friska ekosystem och rik biologisk mångfald
- Vatten i balans från källa till hav
- Attitydförändring och lärande
- Hållbart företagande i lantbruk och besöksnäring
- Hälsa, livskvalitet och samhällsutveckling

Under 2023 fortsätter vi med temat **"Havet"** som går in på sitt sista år. Det är flera åtgärder och aktiviteter som ska genomföras, där de flesta har sitt avstamp i det **stora projektet "Återskapa Östersjöns livskraft"** som vi driver tillsammans med WWF, länsstyrelserna i Stockholm och Västernorrland, Skärgårdstiftelsen och Sportfiskarna. Vi kommer under året att göra en storskalig **plantering av ålgräs** utanför Åhus kust och **förbättra uppväxtområden för fisk** i anslutning till Helgeå och anlägga en kombinerad våtmark/gäddäng. Under två veckor i maj kommer vi att sända live från Vramsån och naturum kommer att ha flera familjeaktiviteter vid havet. Två studiebesök till Stockholms skärgård respektive Höga Kusten kommer också att genomföras under 2023.

Det är ett fortsatt stort intresse för upplevelser och aktiviteter utomhus. Vattenriket har fantastiska möjligheter och naturum och våra 21 besöksplatser visar vägen ut i biosfärområdet och uppmuntrar till att njuta av vår fina natur. För att inspirera och underlätta för folk att hitta ut kommer vi under året att ta fram ny turistinformation som underlättar planeringen av besöket i Vattenriket vid olika årstider. Vi arbetar vidare med webbtjänsten och appen **Naturkartan**, som även omfattar hela Kristianstads kommun och kommer att utvärderas under året.

Utställningen vid besöksplats **Sännarna** har gjorts om och kommer på plats till våren, liksom den vid Utemuseum Äspet. En ny utställning ska tas fram till Utemuseum Årummet för att ersätta den som brann upp i fjol. **Besöksplats Lillö** kommer under året att kompletteras och förstärkas med bla en ny folder och den sedan tidigare framtagna filmen om Lillö kommer att visas inne i borgen.

En översyn av Vattenrikets besöksplatser och projektplatser ska göras under året. Hemsidan kommer att uppdateras med information om våra **projektplatser** med karta och beskrivningar, så de blir lättare att hitta ut till.

Delar av det tidigare militära övningsfältet i **Norra Åsum** ägs av Kristianstads kommun och har omvandlats till evenemangsområde i kombination med betesmark med hög biologisk mångfald. Här vill vi under året inleda diskussioner med våra kollegor på avdelningen om att utveckla området till ett **hållbart evenemangsområde** utifrån ett brett perspektiv.

Arbetet med **Skåneleden SL6 Vattenriket** går in på sista året och nu ska etapp 3 med sträckning från Nyehusen till Drakamöllan/Degeberga färdigställas. Den sista delen knyter ihop säcken för projektet och SL6 kommer anknyta till SL3 i Drakamöllan. Totalt kommer kommunen få över 30 km ny och upplevelserik Skåneled. Under året ska lägerplatserna vid Södra Äspet och Friseboda också färdigställas. Samverkan med företag och föreningar inom friluftsliv och naturturism fortsätter, liksom samarbetet med kommunens strategier inom företagande och evenemang.

Arbetet med att tillgängliggöra så att besökare kan ta sig ut på vattnet i Vattenriket på ett säkrare sätt fortsätter i projektet **"På Vatten i Vattenriket"**. 2023 är sista året och vid Franckes udde på Näsby fält kommer det att byggas en **brygga** för att underlätta för kanotister att komma i land. Vi kommer att fortsätta att klippa Graften årligen och möten med Helgeåns vänner är planerade under våren.

Ett kärt vårtecken och ett årligt återkommande arrangemang är **Tranvåren vid Pulken**, tranornas eget Bed & breakfast. Vi arbetar för att det goda samarbetet med berörda lantbrukare, markägare,

föreningar, företag, besökare och myndigheter ska fortsätta på samma utmärkta sätt som tidigare år.

Ett av våra fokusområden är **Hållbart företagande i lantbruk och besöksnäring**. Vi kommer att ha fortsatt dialog och samarbete med Hushållningssällskapet kopplat till **vattenhushållning och klimatanpassning** och även tillsammans med våra kollegor internt inom kommunen för att nå bättre synergier. Ett viktigt område framöver inom både hållbart lantbruk och klimatanpassning är **kolinlagring**. Kolinlagring innebär att koldioxid binds in i marken. Det gör att mullhalten i jorden ökar och därmed förbättras markens bördighet och vattenhållande förmåga. Under året kommer vi att satsa på att öka vår kunskap om kolinlagring och applicera det på markerna i biosfärområdet. Vi kommer också delta i projekt inom avdelningen med bäring mot detta viktiga ämne ("Mer kol i marken-lokal samverkan kring kolinlagring i jordbruksmark" och "Viable Cities") och avser att gemensamt söka projektmedel för att kunna fortsätta arbetet med våtmarker för minskad klimatpåverkan.

Utveckling av hållbara innovationer är en viktig del i biosfärarbetet. **Dränerade våtmarker och deras växthusgasutsläpp** kommer att bli en ny inriktning på vårt våtmarksarbete och en person har projekterats ut för att arbeta med detta. Torvmarker lämpliga för återvätning kommer att identifieras och arbetet för att genomföra åtgärder påbörjas. Möjligheten att kombinera återvätning med fortsatt nyttjande av marken, till exempel genom solceller eller odling (s.k. paludikultur), kommer att undersökas.

Naturreseptet Ekenabben och Kvarnäs kommer att invigas i början av juni. Under året kommer det att genomföras en naturvärdesinventering med fördjupad artinventering av vedlevande insekter och svampar. Vid fågeltornet och de gamla ekarna kommer yngre ersättningsträd röjas fram för att säkra kontinuiteten av ek i området.

I Vattenriket och i Kristianstads kommun finns skogsområden med höga värden för friluftsliv och naturvård. En **skogspolicy för det kommunala skogsinnehavet** har tagits fram och kommer att lanseras under början av 2023. LONA-projekt **"Fladdermöss i Vattenriket"** är i full gång med rådgivningar, uppsättning av holkar, publika aktiviteter och utmärkning av värdefulla **"evighetsträd"** i Vattenriket.

Arbetet med att restaurera och utveckla naturvärdena i det tätortsnära området **"Piggastans sanddyner"** fortsätter. Sandblottor och sanddyner ska skapas för att gynna den unika biologiska mångfalden mitt inne i Åhus tätort. Åtgärderna finansieras av särskilt medel från länsstyrelsen för att **gynna vilda pollinerare**. En **naturvärdesinventering av Horna Fure** kommer att genomföras. Ett område med höga värden för både friluftsliv och natur. I naturreseptet Sånnarna kommer det att genomföras en **insektsinventering** med fokus på skalbaggar, fjärilar och steklar.

Succéprojektet **"Hela Sverige blommar"** som syftar till att så in nektarrika växter för att gynna pollinerare, kommer att fortsätta även detta år. Hushållningssällskapet är huvudman.

Samarbetet med Tekniska förvaltningen kring **artrika vägkanter** längs kommunala cykelvägar fortsätter. Betesmarken vid det kommunala naturreseptet och besöksplatsen **Mosslanda** kommer att restaureras och utökas. Samarbetet kring naturvårdsåtgärder på Araslövsgolfklubb fortsätter och även Kristianstads Golfklubb har tagit kontakt och vill återuppta samarbetet. Vi fortsätter också med det fruktbara **samarbetet mellan ekologer och naturums pedagoger** i både i torra och blöta miljöer.

Ett par av Vattenrikets **strandängar kommer att röjas från buskar med ny teknik**. Under årets första veckor kommer den flytande grävmaskinen "Big Float" att göra jobbet på Isternäset. När gullståndsen blommat över kommer en bandgående slättermaskin som är ny för Sverige att restaurera de gamla

slätterängarna i Årummet. Samarbetsprojektet **Predator kontroll** som startades upp hösten 2019 tillsammans med Jägarförbundet och länsstyrelsen fortsätter som en del i förvaltningen av biosfärområdets naturreservat. Det krävs fortsatta insatser för att skapa bättre förutsättningar för vadarfåglarna på Vattenrikets strandängar.

Arbetet med att **förbättra vattenkvaliteten i Helgeån och Hanöbukten** fortsätter dels inom ramen för projektet "En livskraftig Östersjö", dels inom en rad andra sedan tidigare beviljade projekt. Mycket fokus är på åtgärder för minskat läckage av närsalter, men också på klimatåtgärder som att hålla mer vatten i marken. **Uppföljning och utvärdering** av de mer än 60 anlagda våtmarkerna i Vattenrikets regi kommer att slutföras under 2023. Vi har beviljats medel för att optimera funktionen och åtgärda brister som vi upptäckt vid uppföljningen i en del av våtmarkerna.

I ett samarbetsprojekt med Ålakademin och Råbelövs Godsförvaltning/Nedre Helgeåns regleringsföretag arbetar vi med att anlägga en **pilotvåtmark för att minska läckaget av järn och aluminium** från invallade torvmarker i Vattenriket. Våtmarken kommer att till stor del utformas utifrån den kunskap och inspiration vi fick med oss från studieresan till Danmark i höstas. Hushållningssällskapet, Högskolan i Kristianstad och länsstyrelsen i Skåne sitter med i referensgruppen. Reduktionsfisken i Råbelövssjön och Oppmannasjön är nu avslutade. Vi kommer även under detta år att följa upp åtgärden med hjälp av **satellitverktyget Cyano Alert**. Möte med länsstyrelsen och representanter från de båda fiskevårdsområdena kommer att ske för att diskutera fortsatt uppföljning framöver och ansvarsfördelning. Biosfärenheten har även en **samordnande roll i Helgeåns vattenråd** och här kommer återvätning av torvmarker vara centralt för verksamheten.

Hållbar stadsutveckling med fokus på **stadsdelen Näsby kommer** att prioriteras för Biosfärkontoret under 2023 där det pågår olika projekt kopplat till detta. **Översiktsplanen för Åhus** är ute på samråd, så vi fortsätter att ha en aktiv roll i arbetet med den. Likaså är vi engagerade i Tekniska förvaltningens arbete på **före detta golfbanan i Hammar** och planerna på utveckling av området vid **Utanverken** inom ramen för **Levande stadskärna**. **Vilands strandängar** samt delta i arbetet med utveckling av **Härlövs backar och ängar** är andra projekt som kan bli aktuella under året. Utifrån Unescos uppdrag att vara ett modellområde för hållbar samhällsutveckling är detta en viktig del i vårt arbete. Även utveckling inom området för kompensationsåtgärder för biologisk mångfald, ekosystemtjänster och ljusföroreningar i samband med exploatering är angeläget.

Biosfärområdena har ett viktigt uppdrag från Unesco att vara **arenor för implementering av Agenda 2030** och det är en naturlig del av vår verksamhet. Vi **deltar i hållbarhetsfunktionens arbete** med bla projektet **Viable Cities**.

Attitydförändring och lärande är en central del i biosfärarbetet som vi på Biosfärkontoret arbetar med på en rad olika sätt. En viktig del är att utbilda och diplomera **biosfärambassadörer**. En ny utbildning kommer att gå av stapeln till våren. Samarbetet med Vattenrikets vänförening fortsätter. Vi kommer som vanligt att ha tre möten med vårt rådgivande organ, "Samrådsgruppen för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike".

Ung i Vattenriket är en ny satsning som vi startar upp under året. Det är unga vuxna i åldersspannet 18–28 år som är målgruppen. Vi undersöker möjligheterna att börja arbeta med Junior rangers. Vi kommer också att utveckla vårt samarbete med Önnestads gymnasiet tex kopplat till konkreta fiskevårdsåtgärder, som en del i deras utbildning. Sedan tidigare har naturpedagogerna på naturum ett nära samarbete med Söderports gymnasiet och andra gymnasieskolor

I september kommer Kristianstad att vara **värd för konferensen för Sveriges biosfärkommuner**. Det kommer att komma representanter från alla Sveriges sju biosfärområden och kandidatområdet "Storkriket (Sjöbo, Lund och Eslövs kommuner). I november genomför vi den **årliga**

forskningskonferensen Biosfär2023 tillsammans med Högskolan i Kristianstad. Konferensen presenterar nya rön med koppling till Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Vi kommer att vara engagerade i friluftsdagen vid Ekenabben den 3 juni och även vid arrangemanget, Vramsån en del av Hanöbukten, som Lions i Tollarp håller i under Hanöbuktsveckan i maj.

Biosfärkontoret kommer att åka på studiebesök till Örebro i april och inspireras av deras arbete, som har många beröringspunkter med vårt. Resan är ett resultat av att vi tilldelades "Rosenbergspriset" 2019, men har skjutits upp pga pandemin.

Det är ett **stort intresse för att besöka Vattenriket från kommuner/organisationer/verksamheter**, kanske som ett resultat att vi blev nominerade till Nordiska Rådets Miljöpris 2022 och att naturum utsågs till Wetland Star Center. Några av de redan inbokade sk "technical visits" är representanter från kommunerna i Örebro, Burlöv, Eslöv, Sjöbo och Lund, Assens kommun i Danmark, SLU i Alnarp och styrgruppen för både WWF och Postkod-lotteriet. Vi kommer också att stå värd för mötet för länsstyrelsens i Skånes samrådsgrupp för naturvård i vår.

Internationella samarbeten kommer under 2023 att i första hand fokuseras till projekten: **Ung i Vattenriket**, fyra ungdomar kommer att tillsammans med en anställd på Biosfärkontoret att åka på ett läger i Luxemburg i juli, som en del i nätverket YOUTH för ungdomar i biosfärområden världen över.

Biosphere for Baltic som är ett samarbete mellan 9 olika biosfärområden runt Östersjön. Viktiga frågor är hållbar besöksnäring, "från källa till hav", naturbaserade lösningar och livslångt lärande. Allt med utgångspunkt från det globala målet 14, hav och marina resurser. En ansökan till Interreg är under framtagning och kommer att skickas in i mars. Det kommer att vara workshop kombinerat med studiebesök till Blekinge Arkipelag och Marint Centrum i Malmö i maj.

Svenska Biosfärprogrammet kommer att arrangera en **studieresa till biosfärområdet Galloway and Southern Ayrshire i Skottland** som är duktiga på entreprenörskap. Några från Vattenriket kommer att åka med på denna resa.

Forskningsarbeten kommer att prioriteras med inriktning på multifunktionella landskap, ekosystemtjänster, vattenkvalitet, klimatförändringar, gäss, tranor, välfärd hos barn och unga efter pandemin och biologisk mångfald. Flera projekt är i gång i samarbete med Högskolan i Kristianstad, Lunds universitet och universitetet i Bergen (Norge) och några nya ansökningar är inlämnade eller under framtagning. Två ansökningar till FORMAS är inlämnade av Lunds Universitet respektive Sveriges Lantbruksuniversitet där Biosfärkontoret är med som samarbetspartner. Vi har startat upp året med regelbundna möten med HKR kring exjobb och forskningsarbeten och kommer att fördjupa vårt samarbete under året. Redan har vi varit engagerade i en sk Innovationssprint Imagine.

Biosfärområdets verksamhet och projekt kommuniceras till en rad olika målgrupper via hemsidan och sociala medier, trycksaker och rapporter, våra 21 besöksplatser, 4 projektplatser och naturum Vattenriket. Vi kommer under året också att satsa på en hög digital närvaro.

Kommunikationen är en väldigt viktig del i arbetet med att uppfylla Unescos riktlinjer för biosfärområden, där det långsiktiga målet är en attitydförändring mot ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Den **bidrar också till att göra Kristianstad till en attraktiv kommun med långsiktigt hållbar livsmiljö, skapar delaktighet och engagemang i bygden samt visar vägen ut i området för boende och tillresta.**

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – bra för både natur och människa!